

Geschiedeniswerkplaats onderbouw, 2e editie

Methodeanalyse op inhoudelijke en didactische aspecten van burgerschapsvorming

DEEL I. ALGEMENE GEGEVENS

Titel <i>Geschiedeniswerkplaats onderbouw, 2e editie</i>
Auteurs Tom van der Geugten (eindredactie en methodedidactiek), Peter Schröer, Réne Raap (eindredactie ICT) e.a.
Uitgever Noordhoff Uitgevers
Jaar van uitgave 2012-2014
Korte omschrijving Methode geschiedenis voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs. De methode is op vijf niveaus beschikbaar: vmbo-b(k), vmbo-kgt, vmbo-t/havo, havo/vwo, vwo. Voor havo en vwo is er daarnaast een Engelstalige editie verkrijgbaar. Per leerjaar is er een informatieboek en een werkboek; alleen voor vmbo-b(k) zijn er leerwerkboeken. De leerlingenmaterialen zijn beschikbaar in een online leerlingenomgeving. Hierin zijn ook aanvullende materialen zoals oefentoetsen opgenomen. Voor docenten is een online docentenpakket beschikbaar met daarin onder meer een algemene handleiding, de digitale leerlingenboeken met daarbij extra (ondersteunende) materialen, uitwerkingen van de opdrachten en toetsen. Voor elk leerjaar zijn zes hoofdstukken uitgewerkt. Het aantal paragrafen per hoofdstuk verschilt voor de verschillende schooltypen van vijf bij het vmbo tot zeven bij vwo. Het werkboek volgt qua opbouw het informatieboek. Naast de opdrachten bij de paragrafen bevat het werkboek ook bij elk hoofdstuk twee facultatieve taken die leerlingen zelfstandig kunnen maken. Dit kan ter verdieping na het maken van de opdrachten of ter vervanging van de opdrachten. De methode wordt momenteel herzien. In 2018 verschijnt de 3e editie.
Geanalyseerde onderdelen Informatieboeken en werkboeken voor vmbo-kgt leerjaar 1 en 2, havo/vwo leerjaar 1 en 2 en havo leerjaar 3; online docentenpakket.
Uitgangspunten en doelstellingen van de methode "De methode is afgestemd op de kerndoelen onderbouw en is met <i>Geschiedeniswerkplaats</i> tweede fase en <i>Geschiedeniswerkplaats</i> bovenbouw vmbo opgezet volgens doorlopende leerlijnen van onder- naar bovenbouw." "De inhoudelijke kerndoelen 37 en 44-47 worden bij de betreffende tijdvakken behandeld." "Voor zover kerndoelen 36, 37, 39, 40 en 43 betrekking hebben op vaardigheden zijn deze in <i>Geschiedeniswerkplaats</i> geïntegreerd in het programma van zes algemene en vijftien vakvaardigheden en worden deze in alle onderbouwdelen behandeld en geoefend."
Korte beschrijving van visie op burgerschapsvorming (zoals mogelijk aangegeven in de methode/het materiaal) Er wordt in de methode geen visie op burgerschapsvorming verwoord.

DEEL II: INHOUDELIJKE ASPECTEN

Democratie

<i>Werking en belang van de democratie</i>
<p>De <i>parlementaire democratie</i> komt vooral aan de orde in het hoofdstuk <i>Democratie in Nederland</i>. Hierbij is aandacht voor het begrip democratie, stemrecht, verkiezingen, politieke partijen, politieke besluitvorming en de historische achtergronden van het kiesstelsel. Het passief stemrecht en de scheiding der machten komt alleen bij havo/vwo voor.</p> <p>De methode behandelt de drie soorten bestuur waarbij het <i>landsbestuur</i> het uitgebreidst aan bod komt. Bij leerjaar 2 van vmbo-kgt is in een taak ook aandacht voor het bestuur in de eigen <i>gemeente</i>. Het <i>provinciaal bestuur</i> komt alleen beknopt aan de orde.</p> <p>Van het thema <i>internationale samenwerking</i> is er aandacht voor het ontstaan van de Europese Unie, de lidstaten, het Europees parlement, de Europese raad en de Verenigde Naties. Bij havo/vwo komt ook het Europees hof voor de rechten van de mens aan de orde.</p>
<i>Democratische basiswaarden</i>
<p>Er is enige aandacht voor waarden en normen waarbij het accent vooral ligt op het veranderen van de waarden en normen door de eeuwen heen. Het begrip <i>basiswaarden</i> wordt niet genoemd. Het ontstaan van de grondwet wordt behandeld. Bij vmbo-kgt is een taak opgenomen waarin leerlingen een affiche maken over artikel 1 van de grondwet. Ze moeten bij alle vijf vormen van discriminatie voorbeelden uit de geschiedenis aangeven. Bij havo/vwo komt in het hoofdstuk <i>Recht in Nederland</i> Artikel 1 en het verbod op discriminatie aan de orde. Het begrip antisemitisme wordt behandeld bij de Holocaust.</p>
<i>Rechten en plichten</i>
<p>De methode besteedt rond het onderwerp <i>wetten en verklaringen</i> aandacht aan het rechtssysteem, wetten en de grondwet. Bij havo/vwo gebeurt dit wel veel uitgebreider dan bij vmbo-kgt en worden ook de openbare orde en de verschillende soorten recht waaronder het strafrecht behandeld.</p> <p>Bij beide versies komt de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens aan de orde. De Rechten van het kind worden niet expliciet genoemd. Aandacht voor de betekenis van de <i>kinder- en mensenrechten</i> voor het dagelijks leven is heel beperkt.</p>

Participatie

<i>Verantwoordelijkheid</i>
<p>Het thema <i>solidariteit</i> wordt maar summier behandeld. Het begrip komt niet aan de orde. Wel is er aandacht voor vakbonden als belangenorganisatie en voor feministen die opkwamen voor het vrouwenkiesrecht.</p>
<i>Sociale veiligheid</i>
<p>De methode besteedt geen aandacht aan het thema <i>sociale veiligheid</i>.</p>
<i>Participatie</i>
<p>Alleen in het deel voor drie havo wordt, in beperkte mate, ingegaan op <i>participatie in de maatschappij</i>: verschillende manieren waarop burgers bij de politiek betrokken kunnen zijn; de inzet van en deelname aan Burgernet.</p>

Identiteit

<i>Wie ben ik?</i>
<p>De methode besteedt geen aandacht aan het <i>zelfbeeld van de leerlingen</i>. Ook het thema <i>formele identiteit</i> komt niet aan de bod.</p> <p>Onderdelen van het thema <i>identiteitskenmerken</i> zijn wel aangetroffen. Er is onder meer aandacht voor 4 en 5 mei, het Oranjehuis, het volkslied en enkele belangrijke Nederlandse schilders. Verder worden de culturele en religieuze achtergronden vooral in historisch perspectief behandeld, zonder dat deze termen expliciet aan de orde</p>

komen. Een enkele vraag gaat in op de nationale of internationale identiteit: "Ben je trots op Nederland als je het volkslied hoort? Of zegt het je niets? Leg je antwoord uit."

Geestelijke stromingen

De thema's *geloof en spiritualiteit* en *geestelijke stromingen* komen vooral in historisch perspectief aan de orde: het ontstaan en de verspreiding van de wereldgodsdiensten, de invloed van het geloof in de verschillende tijdvakken. Het christendom, het jodendom en de islam komen zowel bij vmbo-kgt als bij havo/vwo vrij uitgebreid aan de orde. Het hindoeïsme en humanisme komen alleen (beperkt) bij de havo/vwo-delen aan de orde. Het boeddhisme wordt nergens genoemd.

Multiculturele samenleving

In het hoofdstuk *Veelkleurig Nederland* wordt ingegaan op het ontstaan van de multi-etnische en multiculturele samenleving, de veranderingen in de bevolkingssamenstelling onder invloed van migratie, integratie en assimilatie. *Etnische groepen in de samenleving* komen niet expliciet aan bod. Vormen van *diversiteit* gericht op geslacht en seksuele oriëntatie, leeftijd of sociale status komen niet aan de orde.

Respect voor diversiteit

Aspecten van het onderdeel *Respect voor diversiteit* worden in de methode nauwelijks behandeld. De onderwerpen *respectvolle omgang op basis van non-discriminatie en gelijkwaardigheid, tolerantie* en *ik en de ander* komen bij vmbo-kgt zijdelings aan bod bij een tekst over het begrip respect. Het thema *seksuele diversiteit* komt niet aan de orde. Alleen het homohuwelijk wordt genoemd als voorbeeld van de veranderende normen en waarden over relaties en seksualiteit.

DEEL III: DIDACTISCHE ASPECTEN

Het grootste deel van de opdrachten is gericht op **kennis** maar ook **vaardigheden** komen in elke les aan de orde. Opdrachten die gericht zijn op vaardigheden staan aangegeven met een V. De methode onderscheidt zes algemene vaardigheden (onderzoek doen, samenwerken, informatie verzamelen, werkstuk maken, mondelinge presentatie houden, verslag maken) en vijftien vakvaardigheden (onder andere bruikbaarheid van bronnen vaststellen, informatie uit bronnen halen, kritisch gebruik van historische informatie, conclusies trekken, een standpunt innemen en deze met argumenten uitleggen).

Er zijn veel opdrachten die uitnodigen tot **kritische meningsvorming**. Leerlingen moeten regelmatig informatie uit bronnen in het werkboek of informatieboek halen. Bij de twee (facultatieve) taken per hoofdstuk komen veel opdrachten voor waarbij leerlingen zelf informatie op internet of elders moeten zoeken. Opdrachten die gericht zijn op het beoordelen van informatie komen in ruime mate voor: vragen over de bruikbaarheid en betrouwbaarheid van bepaalde bronnen of over het onderscheiden van feiten en meningen of verzinsels. Er wordt regelmatig om de eigen mening van leerlingen gevraagd. Het houden van discussies is niet teruggevonden in de methode. Bij één taak in het havo/vwo-deel voor het eerste leerjaar moeten de leerlingen in groepjes een debat voorbereiden over de beste bestuursvorm in een Griekse kolonie in de oudheid en dit daarna in klassenverband houden.

Er zijn een beperkt aantal opdrachten die uitnodigen tot **respectvolle communicatie**. Het verplaatsen in de ander komt als geschiedkundige vaardigheid voor: "Je moet in de huid van iemand in de 17^e eeuw kunnen kruipen. Dat heet inleving." Het delen van eigen gevoelens en ervaringen komt bij vmbo-kgt af en toe voor bij de eerste vragen van een paragraaf ('Om te beginnen'). Bij de havo/vwo-delen gebeurt dit niet of nauwelijks.

Activiteiten die leerlingen uitnodigen tot **respectvol samenwerken** komen in enige mate in de methode voor. Samenwerken gebeurt niet bij de reguliere verwerkingsopdrachten maar wel regelmatig in de taken. Bij het overzicht van vaardigheden achter in het leerlingboek worden ook deelstappen en aandachtspunten bij samenwerken vermeld.

Bij de reguliere opdrachten komt het **verkennen van de eigen identiteit en leefwereld** alleen bij vmbo-kgt af en toe bij de startvraag aan de orde. In de facultatieve taken komen vaker opdrachten voor waarbij leerlingen kijken naar de eigen identiteit en leefwereld. Bijvoorbeeld door de veranderingen in de eigen buurt van de afgelopen jaren in kaart te brengen, bij vragen over het bestuur in de eigen gemeente of bij het maken van een presentatie over sporen van de oorlog in de eigen omgeving.

Activiteiten die uitnodigen tot **kritische reflectie** zijn voornamelijk beperkt tot reflectie op eigen gedrag. Bij de taken moeten leerlingen na afloop aangeven wat goed ging en wat minder goed. In de online omgeving voor docenten is een beoordelingsformulier opgenomen waarmee leerlingen uitgebreider kunnen beoordelen hoe ze de taak hebben uitgevoerd.

Activiteiten die uitnodigen tot **belangenbehartiging** en tot het **hanteren van conflicten** zijn niet aangetroffen. Ook activiteiten die leerlingen actief betrekken bij **besluitvorming** komen niet aan bod.

Opdrachten die leerlingen uitnodigen tot het initiëren en organiseren van activiteiten gericht op **verbetering van de leefbaarheid** in de klas, de school of de omgeving van de school komen ook niet voor. Er is bij vmbo-kgt alleen een facultatieve introductietaak, gericht op leiding geven, waarbij de leerlingen een opdracht kiezen gericht op verbetering van de klas of de school. Zoals een feest organiseren of een lokaal opruimen. Maar uit niets blijkt of zaken echt worden uitgevoerd.

Alleen bij de facultatieve taken zijn een paar activiteiten aangetroffen waarbij de **buitenwereld** betrokken wordt: het interviewen van een ooggetuige van de tweede wereldoorlog; het bezoeken en beschrijven van een monument van een plaatselijke verzetsheld, het in kaart brengen van sporen in de eigen omgeving van de Tweede Wereldoorlog. Wel bevat de docentenomgeving sinds kort een *Interactieve kaart Geschiedenis dichtbij* met per tijdvak historische locaties en musea in de buurt.